

Asia

EU:n vammaisstrategia

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 3.3.2021 EU:n vammaisstrategian vuosille 2021-2030.

EU:n neuvoston päätelmät asiasta valmistellaan keväällä 2021.

Suomen kanta

Suomen vammaispolitiikka perustuu perus- ja ihmisoikeuksiin ja niiden turvaamiseen. Perustuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (*YK:n vammaisyleissopimus*) mukaisesti vammaispolitiikan kulmakivet ovat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, osallisuus yhteiskunnassa ja päätöksenteossa, itsemääräämisoikeus, oikeus itsenäiseen elämään ja tarvittavat yksilölliset palvelut ja tuki. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti sosiaalisesti kestävä hyvinvointivaltio ottaa huomioon vammaisten henkilöiden osallisuuden ja mahdollisuudet itsenäiseen elämään.

Suomi kannattaa EU:n vammaisstrategiaa ja sen tehokasta toimeenpanoa EU:ssa ja jäsenmaissa. Suomi katsoo strategian olevan pitkälti yhdenmukainen Suomen vammaispoliittisten tavoitteiden kanssa. EU:n vammaisstrategia on tärkeä instrumentti vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja valtavirtaistamisessa sekä EU:ssa että jäsenmaissa.

Koska sekä EU että kaikki EU:n jäsenmaat ovat ratifioineet YK:n vammaisyleissopimuksen, sen toimeenpanon vahvistaminen on strategian keskeinen ja tärkeä yhteinen tavoite. Suomi katsoo, että EU-yhteistyö tuo merkittävää lisäarvoa myös yleissopimuksen kansalliseen toimeenpanoon ja Suomi on osaltaan vahvasti sitoutunut strategian tavoitteiden ja toimenpiteiden edistämiseen. Suomi on julkaissut vuosille 2020-2023 YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman, jossa on määritelty ne toimenpiteet, joilla vammaisyleissopimuksen toimeenpanoa vahvistetaan kansallisesti. EU:n vammaisstrategia ja kansallinen toimintaohjelma toimivat jatkossa Suomen vammaispolitiikan keskeisinä työkaluina.

EU-tason toimenpiteillä voidaan tukea kansallisia toimenpiteitä ja edistää jäsenmaiden tiedon ja kokemuksen vaihtoa. Strategian toimeenpanossa tulee ottaa huomioon

jäsenmaiden kansallisesti järjestäytynyt tapa edistää vammaisten henkilöiden oikeuksia ja EU:n toimivalta vammaisasioissa.

Koronaviruskriisi on entisestään korostanut sitä, että vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen vahvistamiseksi vaaditaan toimia kaikilla hallinnon aloilla ja tasoilla. Suomi katsoo, että on tärkeää varmistaa sosiaalisesti kestävä ja vammaisten henkilöiden oikeudet huomioiva elpyminen ja palautuminen koronaviruskriisistä. Tämä tulee huomioida läpileikkaavasti strategiaa toimeenpantaessa.

Suomi pitää hyvänä intersektionaalisuuden ja sukupuolten tasa-arvon huomioinnin yleistavoitetta. Suomi korostaa sukupuolten tasa-arvon edistämisen ja intersektionaalisen näkökulman konkreettista sisällyttämistä strategian toimenpiteisiin ja toimeenpanoon. Tavoitetta edistäisi myös ”Tasa-arvon unionin” eri strategioiden, ml. tasa-arvostrategian, ja niiden toimeenpanon kiinteämpi linkittäminen toisiinsa.

Esteettömyys ja saavutettavuus

EU-tason toimenpiteillä voidaan tukea kansallisia toimenpiteitä ja edistää jäsenmaiden tiedon ja kokemuksen vaihtoa. Jäsenmaiden kansallisella lainsäädännöllä on ollut vahva rooli rakennetun ympäristön esteettömyyden huomioon ottamisessa jo hyvin pitkällä aikajänteellä. Hallinnonalojen välistä lainsäädäntöä on koordinoitu kansallisesti yhteentoimivaksi jo valmisteluvaiheessa, aina Suomen perustuslaista lähtien. Lainsäädäntö on velvoittavaa ja on kaiken toimeenpanon perusta. Strategiassa tulee ottaa huomioon jäsenmaiden kansallisesti järjestäytynyt tapa ottaa huomioon vammaisten henkilöiden oikeudet.

Taloudellinen tuki ja avustukset ovat, informaatio-ohjauksen ohella, yksi merkittävä keino edistää esteettömyyttä. Suomi kannattaa ehdotusta jäsenmaille *Renovation Wave* -ohjelman yhteydessä annettavasta rahallisesta tuesta jäsenmaiden olemassa olevan rakennuskannan esteettömyyskorjausten edistämiseksi.

Strategia edellyttää jäsenmailta erityyppisiä toimia, jotka voidaan toteuttaa eri tavoin jäsenmaiden hallinnolliset ja lainsäädännölliset lähtökohdat huomioiden. Siten eri jäsenmaiden hyviä menettelytapoja ja kokemuksia kansallisesti valituista toimista on tarkoituksenmukaista saada jäsenmaiden tietoon.

Suomi kannattaa EU:n tuki-instrumenttien (mm. *Renovation Wave*) käyttöä strategian toimeenpanon ja tavoitteiden tukemisessa, erityisesti niiden kohdentuessa jäsenmaiden olemassa olevan rakennuskannan esteettömyyskorjausten edistämiseksi. Strategian toteuttamisen toimenpiteiden seurannan vaatimukset on pidettävä yleispiirteisinä ja sisällöltään rajallisina. Tällä varmistetaan seuranta varten tarvittavien resurssivaatimusten pysyminen kansallisesti toteuttamiskelpoisena ja kustannustehokkaana sekä asian kannalta tarkoituksenmukaisina.

Suomi kannattaa EsteetönEU-resurssikeskuksen perustamista. Esteettömyys ja saavutettavuus tulee keskuksen työssä huomioida laajasti. Esimerkiksi apuvälineet ja apuvälinepalveluprosessit on hyvä huomioida, kerätä niihin liittyviä hyviä käytäntöjä ja arvioida mahdollista yhteisten standardien tarvetta.

EU-kansalaisten oikeudet

Suomi pitää tärkeänä, että oikeus vapaaseen liikkuvuuteen tunnustetaan laajasti perusoikeutena EU:ssa. On tärkeä varmistaa, ettei palvelujen rajoittaminen estä tämän perusoikeuden toteutumista.

Suomi kannattaa Vammaiskortin käytön laajentamista kaikkiin EU-maihin tehtyjen pilottien pohjalta. Suomi on ollut pilottimaana Vammaiskortin käyttöönotossa ja on jatkossa mielellään mukana kehittämistyössä. Vammaiskortin kehittämisestä on hyvä jatkaa samoilla EU-toimivaltaan perustuvilla lähtökohdilla, joiden mukaisesti kortti on vapaaehtoinen kommunikoinnin ja osallistumisen apuväline.

Hyvä elämänlaatu ja itsenäinen elämä

Itsenäisen elämän ja yhteisöllisten palvelujen vahvistamista

EU:n vammaisstrategian linjaukset vammaisten henkilöiden asumisen ja palvelujen kehittämisestä vastaavat Suomen näkemyksiä. Vammaisten henkilöiden pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen ja korvaaminen tavallisissa asuin- ja elinyhteisöissä järjestettävällä asumisella ja yksilöllisillä palveluilla on ollut Suomen kansallisenä tavoitteena jo pitkään.

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan sisältyy kehitysvammaisten laitoshoidon lakkauttamisen saattaminen loppuun ja kehitysvammaisten ja autismin kirjon nuorten ja aikuisten itsenäistyminen tukeminen yksilöllisten tarpeiden mukaisilla asunnoilla ja asuntokohteiden rakentamisella tavallisille asuinalueille. Myös mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen kehittämisen tarve on tunnistettu hallitusohjelmassa. Vammaisten henkilöiden yksilöllisten palvelutarpeiden parempi huomioon ottaminen toteutetaan hallitusohjelman mukaan osana vammaispalveluja koskevan lainsäädännön uudistamista. Suomen näkemyksen mukaan komission aloitteisiin sisältyvä vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja osallisuuden edistämistä koskeva ohjeistus on kannatettava.

Komission ehdottama vammaisten henkilöiden sosiaalipalveluja koskeva laatusuositus voisi antaa jäsenmaille yleistä tukea ja suuntaviivoja vammaisten henkilöiden asumisen ja palvelujen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi ja vammaispalvelujen osaavan ja riittävän henkilöstön turvaamiseksi ikääntyvissä yhteiskunnissa. Suomen näkemyksen mukaan laatusuosituksen roolina olisi osaltaan edistää vammaisten henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön sekä YK:n vammaisyleissopimuksen asumista ja palveluja koskevien artiklojen toimeenpanoa kuvaamalla vammaisten henkilöiden asumisen ja sitä mahdollistavien palvelujen yleistä tavoitetilaa.

Työllistymisen tukeminen

Vammaisten henkilöiden työllisyyden edistäminen on tavoitteena keskeinen osa hallitusohjelmaa. Kohderyhmän työllisyys on osa työkykyohjelmaa ja väli-työmarkkinoiden kehittämisen tavoitetta. Suomi kannattaa strategian havaintoja, tavoitteita, komission toimenpiteitä ja jäsenvaltioille tehtyjä esityksiä. Vammaisten henkilöiden työllistymisen tukeminen edistää sekä sosiaalisesti että taloudellisesti kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista.

Suomi korostaa, että vammaisten henkilöiden työllistymisen edistämässä tulisi voimakkaammin huomioida työllisyystavoitteiden hierarkkisuus siten, että ensisijaisena tavoitteena on aina työllistyminen avoimille työmarkkinoille ottaen huomioon työnantajan velvollisuudet kohtuullisiin mukautuksiin. Toissijaisesti tulee pyrkiä

osaamisen kehittämisen, kuntoutuksen ja muiden palveluiden avulla parantamaan valmiuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille ja vasta viimesijaisesti tukea työllisyyttä työnantajalle maksettavilla tuilla tai työskentelyllä erillisissä erityistyöllistymisen yksiköissä.

Vammaisten henkilöiden työllisyyden edistämisessä Suomi on jo ottanut askeleita huomioimalla siinä yhteisötalouden edistämisen. Tästä esimerkkinä on osana hallituksen työkykyohjelmaa toimiva hanke, jolla pyritään edistämään julkisilla hankinnoilla työvoiman kysynnän kohdistumista työmarkkinoilla heikommassa asemassa oleviin työttömiin.

Suomessa on myös käynnistetty toimia, joilla pyritään kehittämään osallistavan yrittäjyyden politiikkaa, joka kohdentuu aliedustettuina oleviin ryhmiin, kuten naisiin, nuoriin ja maahanmuuttajiin ja vammaisiin henkilöihin. Komission aikomus julkaista vuonna 2021 yhteisötaloutta koskevan toimintasuunnitelman yhteisötalouden toimintaympäristön parantamiseksi on tervetullut kansallisen strategian valmistelun näkökulmasta.

Suomi korostaa myös avustavan teknologian ja apuvälineiden merkitystä työllistymisen edellytyksenä. Olisi tärkeää, että niihin liittyvää osaamista olisi myös työllisyyspalveluissa ja työnantajille. Apuvälineiden saatavuuden lisäksi tärkeää on niiden käytön opastus.

Sosiaalisen suojelun järjestelmien vahvistaminen

Suomi pitää tärkeänä, että osatyökykyisten työllistymistä tuetaan ja työnteon kannustimet ovat riittävät. Syksyn 2019 hallituksen budjettiriihessä päätettiin ottaa käyttöön hallitusohjelman mukaisesti osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli, jolla pyritään työnteon kannusteiden parantamiseen ja kannustinloukun poistamiseen.

Suomi katsoo, että sosiaaliturvajärjestelmiä on kehitettävä kaikki ryhmät huomioiden ja vammaiset henkilöt eivät saa kohdata aukkoja sosiaaliturvajärjestelmien kattavuudessa. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti hallitus on käynnistänyt sosiaaliturvauudistuksen, jonka tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Sosiaaliturvauudistuksessa ilmenevät vammaisten henkilöiden sosiaaliturvaa koskevat kysymykset läpileikkaavasti. Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen vahvistamiseksi toimeentuloturvaa koskevaa lainsäädäntöä ja siihen kytkeytyvää palvelulainsäädäntöä on mahdollista arvioida ja kehittää kokonaisuutena osana sosiaaliturvauudistusta.

Komission esitys selvityksestä vammaisten henkilöiden sosiaalisen suojelun ja palveluiden parhaista käytännöistä on kannatettava ja linjassa tietoperusteisesti toteutettavan sosiaaliturvauudistuksen kanssa. On kuitenkin tärkeä huomioida jäsenmaiden järjestelmien väliset erot, eikä tarjota *one-size-fits-all* -ratkaisuja.

Yhdenvertainen pääsy ja syrjimättömyys

Osallistava ja esteetön koulutus

Esitykset koskien vammaisten henkilöiden koulutusta edistävät vammaisten henkilöiden oikeuksia yhdenvertaiseen sekä saavutettavaan ja esteettömään koulutukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelemassa koulutuspoliittisessa selonteossa (2021) valtioneuvosto antaa linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi niin, että ne

palvelevat Suomea, suomalaisia ja ihmiskuntaa laadukkaasti ja vaikuttavasti. Selonteossa esitetään kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjataan tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset, joilla vastataan ja vaikutetaan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöihin ja luodaan merkityksellisen elämän edellytykset kaikille.

Selonteon valmistelua on ohjannut osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministerityöryhmä ja opetus- ja kulttuuriministeriössä opetusministeri ja tiede- ja kulttuuriministeri virkamiesjohdon tuella. Valmistelun tueksi asetettiin 19.3.2020 parlamentaarinen seurantaryhmä. Koulutuspoliittisessa selonteossa on otettu huomioon myös vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen.

Strategiassa tuodaan esiin, että vammaisten osaamisesta ja erityistarpeisiin vastaamisesta tulee huolehtia myös työllistymisen näkökulmasta ja mukauttaa koulutuspolitiikkaa vastaamaan heidän tarpeitaan. Lähtökohtana on osallisuus koulutukseen yhdessä muiden kanssa, silloin kun erityisiin tuen tarpeisiin voidaan vastata opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Esityksessä todetaan myös aikuiskoulutuksen kehittämistarpeet ottamaan huomioon kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat opiskelijat ja heidän työllistymisensä, joka koulutuspoliittisessa selonteossa onkin Suomessa huomioitu. Oppisopimuskoulutus on nostettu esityksessä vammaisten yhtenä koulutusmahdollisuutena, joka Suomen näkökulmasta on varsin kannatettavaa. Myös opinto-ohjauksen, muiden hallinnonalojen opiskelua tukevat palvelut sekä digitaalisuuteen liittyvät osaamistarpeet tulee ottaa huomioon.

Kestävä ja yhdenvertainen pääsy terveydenhuoltoon

Suomi kannattaa terveyspalveluihin ja terveydenhuoltoon liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Strategiassa korostetaan matalan kynnyksen palveluja, mielenterveyspalveluja, syövän ehkäisyä ja syövän varhaista toteamista sekä harvinaissairauksien hoitoa. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukainen mielenterveysstrategia julkaistiin alkuvuonna 2020. Vuoteen 2030 saakka ulottuvan strategian tavoitteena on turvata mielenterveystyön jatkuvuus ja tavoitteellisuus.

Kulttuuriin, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan, urheiluun ja turismiin pääsyn vahvistaminen

Vapaa-ajan ja liikunnan edistämisen osalta Suomi näkee tärkeänä, että julkishallinnon toimenpiteitä lisätään kohderyhmille, joiden edellytykset oman hyvinvointinsa edistämiseen ovat heikoimmat ja joiden tukeminen tuottaa suurimmat yhteiskunnalliset hyödyt. Näiden väestöryhmien liikunnan edistämiseksi tarvitaan erityisesti moniammatillisia tukitoimia ja palveluketjuja sekä tiedon ja ymmärryksen lisäämistä. Lisäksi tärkeää on, että isoja käyttäjäryhmiä palvelevia esteettömiä ja saavutettavia perusliikuntapaikkoja, kuten uima- ja liikuntahalleja sekä lähiliikuntapaikkoja avustetaan. Vammaisten liikuntaan on Suomessa kiinnitetty huomiota myös vuonna 2018 liikuntapoliittisessa selonteossa.

Turvallisuuden ja suojelun varmistaminen

Strategiassa oli hyvin tunnistettu turvallisuuden näkökulmasta väkivallan, vihapuheiden ja syrjinnän ehkäisy. Strategiassa jää kuitenkin vähemmälle huomiolle asumisen turvallisuus. Suomi pitää tärkeänä lisätä ihmisten kykyisyyttä tunnistaa elinympäristön riskit ja toimintamuotoja riskien hallitsemiseksi. Tämä koskettaa sekä vammaisia

henkilöitä että heidän tukihenkilöitään. Vahingon sattuessa juontuvaan osaamiseen on syytä panostaa.

Asumisen turvallisuudessa on syytä edistää turvallisuustekniikan hyödyntämistä ja taloudellisen tuen mahdollisuuksia tekniikan hankintaan. Turvallisuuteen liittyvissä ohjaus-, neuvonta- ja koulutuspalveluissa on syytä huomioida erityisesti paljon apua ja tukea tarvitsevien vammaisten henkilöiden tarpeet. Suomi katsoo, että selkokielen tiedon tuottamisen tarve tulisi tunnistaa vahvemmin ja selkokielistä ohjeita tulisi kehittää.

Strategian tehokas toimeenpano

Suomi pitää kannatettavana, että strategian toimeenpanoon kiinnitetään erityistä huomiota. Suomi kannattaa lippulaiva-aloitteen mukaisen Vammaisasioiden yhteistyörakenteen (*Disability Platform*) perustamista. Suomi pitää tärkeänä vammaisjärjestöjen tosiasiallisten osallistamismahdollisuuksien varmistamista rakenteessa. Yhteistyön vahvistaminen ja hyvien käytänteiden jakaminen ovat tärkeitä tavoitteita ja tukevat vammaisten henkilöiden oikeuksien vahvistamista EU:ssa ja jäsenmaissa. Myös strategian kytkentä EU-rahoitukseen on tärkeää.

Tietoisuus, hallinto ja seuranta

Suomi tunnistaa kansallisella tasolla samoja haasteita kuin strategiassa on mainittu liittyen puutteelliseen tietopohjaan ja indikaattoreihin. Komission aloite käynnistää indikaattorityö ja vahvistaa tietopohjaa on kannatettava ja YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden mukainen.

Suomi korostaa myös sukupuolenmukaisen tilastoinnin ja indikaattorien merkitystä strategian toimeenpanossa ja seurannassa. Sukupuolenmukainen tiedontuotanto on keskeinen perusta sille, että sukupuolten tasa-arvoon liittyviä haasteita vammaisten henkilöiden asemassa voidaan identifioida ja tasa-arvoa edistää konkreettisin toimin sekä seurata ja arvioida strategian toimeenpanoa tasa-arvon näkökulmasta.

Suomi korostaa, että strategian seurannan on oltava tarkoituksenmukaista. Pitämällä seurannan vaatimukset tarkoituksenmukaisina ja sisällöltään rajallisina varmistetaan seurannan toteuttamiskelpoisuus ja kustannustehokkuus kansallisesti.

Suomi toivoo tarkempaa linjausta siitä, missä määrin tavoitteena on yhtenäinen tapa määritellä ja tilastoida vammaisten henkilöiden tilanne sekä siitä, onko kohderyhmä määriteltävä samalla tavalla strategian eri osa-alueilla. Tästä olisi strategiaa toimeenpantaessa tarpeen käydä yhteistä keskustelua. Työllisyyden osalta Suomi haluaa lisäksi tuoda esille, että työllisyysasteen tavoitteiden määrittely edellyttää sekä kohderyhmän määrittelyä että työllisyyttä kuvaavien indikaattoritietojen laatimista. Tällä hetkellä ei ole kansallisesti yhtenäistä tapaa määritellä vammaisen henkilö tai kohderyhmään läheisesti liittyviä käsitteitä kuten osatyökykyinen.

Pääasiallinen sisältö

Vammaisstrategia perustuu EU:n toiminnasta tehtyyn sopimukseen, Euroopan unionin perusoikeuskirjaan, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimukseen. Vammaisstrategian taustalla on vuosille 2010-2020 tehty vammaisstrategia. Edellisestä strategiasta on tehty laaja arvio, jonka

perusteella strategia edisti vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista, mutta haasteita on edelleen.

Vammaisstrategian tavoitteena on varmistaa vammaisten henkilöiden täysipainoinen osallistuminen yhteiskunnan toimintaan. Strategian keskeisiä periaatteita ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Keskeistä on huomioida, että sekä EU että kaikki sen jäsenmaat ovat ratifioineet YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Yleissopimuksen toimeenpanon vahvistaminen on siten yhteinen tavoite.

Strategia on kunnianhimoinen ja laaja. Se sisältää seitsemän lippulaiva-aloitetta, 57 komission aloitetta sekä 23 jäsenmaille suunnattua toimenpidealoitetta. Komissio korostaa, että strategian toimeenpano edellyttää koordinoitua yhteistyötä sekä kansallisella että EU-tasolla, mukaan lukien jäsenmaiden alueellisten ja paikallisten viranomaisten sitoutumista ehdotettuihin toimenpiteisiin.

Strategiassa on kahdeksan prioriteettialuetta:

1. Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys ja saavutettavuus nähdään strategiassa vammaisten henkilöiden oikeuksien, itsenäisyyden, yhdenvertaisuuden ja täysimääräisen osallisuuden mahdollistajina. EU:ssa on otettu käyttöön useita esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevia säädöksiä. Jatkossa on keskeistä arvioida ja vahvistaa olemassa olevien säädösten toimeenpanoa sekä arvioida tarvetta lisäsääntelylle. Komissio tukee jäsenmaita esteettömyys- ja saavutettavuustyössä.

Komissio esittää lippulaiva-aloitteessaan eurooppalaisen resurssikeskuksen, EsteetönEU, perustamista. Resurssikeskuksen tehtävänä olisi toimia yhteistyörakenteena EU-tason ja kansallisen tason toimijoille laajasti esteettömyyden ja saavutettavuuden eri osa-alueilla.

2. EU-kansalaisten oikeudet

Vammaisten henkilöiden tulisi saada nauttia oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa esimerkiksi muuttaessaan toiseen EU-maahan työn, opiskelun tai muun syyn vuoksi tai osallistuessaan poliittiseen elämään. EU-maissa poliittisten oikeuksien toteutumista rajoittaa kuitenkin sekä ympäristön esteellisyys että oikeustoimikelpoisuuden rajoitukset. Komission lippulaiva-aloitteessa ehdotetaan eurooppalaisen Vammaiskortin lanseerausta kaikissa EU-maissa. Komissio aikoo tehdä työtä jäsenmaiden kanssa, jotta poliittiset oikeudet toteutuisivat täysimääräisesti.

3. Hyvä elämänlaatu ja itsenäinen elämä

Osana vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän ja yhteisöllisten palvelujen vahvistamista komissio esittää kahta lippulaivahanketta.

Ensimmäisessä lippulaivahankkeessa komissio antaisi vuoteen 2023 mennessä jäsenvaltioille vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja osallisuuden edistämistä koskevan ohjeistuksen. Toisessa lippulaivahankkeessa komissio laatisi vuoteen 2024 mennessä vammaisten henkilöiden sosiaalipalveluja koskevan laatusuosituksen.

Komissio esittää jäsenvaltioille toimia, jotta kaikkien vammaisten henkilöiden, myös lasten, laitoshoido voidaan lopettaa ja korvata se yhteisöissä annettavilla palveluilla. Komissio kehottaa jäsenvaltioita edistämään sosiaalista asuntotuotantoa, joka turvaa vammaisten henkilöiden asuntojen saatavuuden ja vastaa myös iäkkäiden vammaisten asumistarpeisiin sekä vammaisten henkilöiden asunnottomuuden haasteisiin.

Strategiassa kiinnitetään huomiota työmarkkinoilla tarvittavaan ammattitaitoon. Kohtuullisten mukautusten ja esteettömyyden puutteiden vuoksi moni vammaisen henkilö ei pysty osallistumaan osallistavaan ammatilliseen- tai aikuisopetukseen. Komissio esittää jäsenmaille toimia, joilla vahvistetaan aikuisten vammaisten henkilöiden koulutusta ja huomioidaan heidän tarpeensa. Ammatillinen opetus tulee olla esteetöntä ja osallistavaa.

Työllistymisen katsotaan olevan paras tapa turvata taloudellinen itsenäisyys ja sosiaalinen osallisuus. Ero vammaisten henkilöiden ja vammattomien henkilöiden työllisyysasteessa on kuitenkin edelleen korkea. Komissio esittäisi lippulaiva-aloitteena vuonna 2022 vammaisten henkilöiden työmarkkinatulojen parantamista koskevan paketin. Tällä pyrittäisiin tekemään yhteistyötä julkisten työvoimapalvelujen eurooppalaisen verkoston, työmarkkinaosapuolten ja vammaisia edustavien järjestöjen kanssa. Komissio esittää jäsenmaille toimia työllistymisen edistämiseksi muun muassa yrittäjyyttä tukemalla ja työvoimapalveluita vahvistamalla.

Työllisyyden lisäksi sosiaaliturva on keskeinen tekijä toimeentulon varmistamisessa. Komissio aikoo muun käynnistää tutkimuksen vammaisten henkilöiden toimeentulosta ja palveluista ja tuottaa ohjeistusta jäsenmaille sosiaalisen suojelun uudistuksissa. Jäsenmaille komissio esittää toimia vammaisten henkilöiden sosiaaliturvan parantamiseksi.

4. Yhdenvertainen pääsy ja syrjimättömyys

Vammaisten henkilöiden oikeussuojan saatavuus on varmistettava. Komissio työskentelee jäsenmaiden kanssa toimeenpannukseen Haagin yleissopimuksen aikuisten kansainvälisestä suojelusta. Komissio aikoo muun muassa ohjeistaa jäsenmaita oikeussuojan saatavuudesta ja kerätä hyviä käytäntöjä tuetusta päätöksenteosta. Komissio esittää jäsenmaille horisontaalisen yhdenvertaisuusdirektiivin hyväksymisen mahdollistamista.

Strategiassa huomioidaan myös osallistavan ja esteettömän koulutusjärjestelmän merkitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden varmistamisessa. Komissio antaa tukea muun muassa osallistavan varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja opettajankoulutuksen kehittämiseen osallistavan koulutusjärjestelmän kehittämiseksi. Komissio esittää jäsenmaille osallistavien koulujen kehittämistä ja sen varmistamista, että koko koulutusjärjestelmä on YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden mukainen.

Vammaisilla ihmisillä tulisi olla yhdenvertainen pääsy terveyspalveluihin, mutta oikeus ei tällä hetkellä toteudu täysimääräisesti. Koronapandemia paljasti järjestelmien heikkouksia. Komissio kiinnittää huomiota vammaisten ihmisten terveyspalveluihin ja hyviin käytäntöihin. Komissio esittää jäsenmaille, että ne varmistavat vammaisten henkilöiden pääsyn kaikkiin terveyspalveluihin, ja että ne lisäävät tietoisuutta ja kehittävät tukistrategioita harvinaissairauksia sairastaville vammaisille henkilöille.

Myös yhdenvertainen pääsy taiteeseen ja kulttuuriin, urheiluun, liikuntaan ja vapaa-ajan toimintaan sekä turismiin on turvattava. Komissio käynnistää tutkimuksen siitä, miten YK:n vammaisyleissopimuksen 30 artikla on toimeenpantu lisätäkseen ja tukeakseen vammaisten henkilöiden osallistumista liikuntaan, kulttuuriin ja vapaa-ajantoimintaan. Komissio esittää jäsenmaille, että ne edistävät vammaisten henkilöiden taidetta ja lisäävät tietoisuutta siitä.

Vammaisilla henkilöillä on muuta suurempi riski joutua väkivallan ja kaltoinkohtelun uhreiksi kotiympäristöissään ja laitoksissa. Riski koskee erityisesti naisia, ikääntyneitä ja lapsia. Komissio tarjoaa jäsenmaille ohjausta, jotta he voivat kehittää rikoksien uhriksi joutuneiden vammaisten henkilöiden tukea. Komissio myös pyytää Euroopan perusoikeusvirastoa selvittämään laitoksissa asuviin vammaisiin kohdistuvaa väkivaltaa, hyväksikäyttöä ja kidutusta. Komissio ehdottaa jäsenmaille toimia turvapaikkaa hakevien vammaisten henkilöiden tarpeiden ja oikeuksien turvaamiseksi.

5. Vammaisten henkilöiden oikeuksien edistäminen globaalisti

EU jatkaa vammaisten henkilöiden oikeuksien vahvistamista ja heidän osallisuutensa tukemista kaikissa kansainvälisissä suhteissa mukaan lukien kehitysyhteistyö. Komissio toimii aktiivisesti muun muassa YK:n vammaisyleissopimuksen osapuolikokouksessa ja esittää jäsenmaille, että EU:lla olisi ehdokas YK:n vammaiskomitean vaaleissa.

6. Tehokas toimeenpano

Komissio pyytää jäsenmaita ja kaikkia EU-instituutioita ja -virastoja huomioimaan vammaisten henkilöiden tarpeet suunniteltaessa, toimeenpantaessa ja seurattaessa politiikkoja, lainsäädäntöä ja rahoitusohjelmia. Komissio muun muassa varmistaa osallisuuden ja vammaisasioiden huomioon otamisen vaikutusten arvioinnissa. Komissio esittää jäsenmaille, että vammaisten henkilöiden tarpeet huomioidaan kaikissa politiikoissa EU:n neuvostossa ja neuvoston päätelmissä.

Komission lippulaiva-aloitteena on Vammaisasioiden yhteistyörakenteen (*Disability Platform*) perustaminen. Se korvaisi nykyisen komission korkean tason ryhmän ja tukisi vammaisstrategian kuten myös kansallisten strategioiden toimeenpanoa. Se toisi yhteen kansalliset yhteystahot, vammaisjärjestöt ja komission. Jäsenmailleen komissio suosittaa kunnianhimoisten kansallisten strategioiden laatimista ja toimeenpanoa. Komissio haluaa varmistaa, että EU-rahoitusta käytetään YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden mukaisella tavalla.

7. Esimerkillä johtaminen

Komissio haluaa olla esimerkkinä ja huomioida vammaisten henkilöiden oikeudet kaikessa toiminnassaan. Tätä varten se muun muassa uudistaa henkilöstöstrategiansa huomioimaan paremmin vammaisten henkilöiden oikeudet ja moninaisuuden. Komissio arvioi ja edistää oman toimintansa esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

8. Tietoisuus, hallinto ja seuranta

Komissio työskentelee jäsenmaiden kanssa täydentääkseen ja tukeakseen kansallisia kampanjoita, vahvistaakseen tietoisuuden lisäämistä ja kamppaillakseen vammaisuuteen liitettöjä stereotyyppioita vastaan. Komissio myös vahvistaa YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisia seuranta-, edistämistä- ja valvontarakenteita.

Edellisen strategian arvioinnin perusteella on huomattu tarve vahvemmalle seurantajärjestelmälle. Tätä tarkoitusta varten komissio perustaa seurantamekanismin. Komissio kehittää indikaattoreita. Vuonna 2024 julkaistaan strategian seurantaraportti.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin perusoikeuskirjan artiklat 1, 21 ja 26
Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT) artiklat 10 ja 19

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Jaosto 25, 31.3.2021

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Komission tiedonanto ”Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030” (COM(2021) 101 final)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Tea Hoffrén, STM, p. 0295 163 220, tea.hoffren@stm.fi
Anne-Mari Raassina, STM, p. 0295 163 405, anne-mari.raassina@stm.fi
Jere Päivinen, STM, p. 0295 163 347, jere.paivinen@stm.fi
Eeva Raevaara, STM, p. 0295 163 205, eeva.raevaara@stm.fi

Sirkku Jyrkkö, STM, p. 295 163 367, sirkku.jyrkkio@stm.fi
Anne Mårtensson, OKM, p. 0295 330 104, anne.martensson@minedu.fi
Toni Piispanen, OKM, p. 0295 330 284, toni.piispanen@minedu.fi
Patrik Tötterman, TEM, p. 0295 049 034, patrik.totterman@tem.fi
Juha-Pekka Maijala, YM, p. 295 250 173, juha-pekka.maijala@ym.fi
Jari Lepistö, SM, p. 295 488 218, jari.lepisto@intermin.fi

EUTORI-tunnus

EU/2021/0262

Liitteet**Viite**

Asiasanat	vammaiset, työllisyys- sosiaalipolitiikka- terveys- ja kuluttaja-asiat -neuvosto
Hoitaa	STM, TEM
Tiedoksi	EUE, LVM, OM, UM, VM, VNK, YM
